

İMÂM MÂTÜRÎDÎ'DE PEYGAMBERLERİN İSMETİ

Fezullah GÜN

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
fezullahgun27@gmail.com
Orcid ID: 0000-0002-8539-4904

Makale Geliş Tarihi: 21.05.2021 **Makale Kabul Tarihi:** 11.06.2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Atıf: Gün, F. (2021). İmâm Mâtürîdî'de Peygamberlerin İsmeti. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (48), 79-98.

Öz

Peygamberlik kurumu, insanlık için tarih boyunca yadsınamaz bir gerçekliğe sahip olmuştur. İnsanlara doğru yolu gösterme amacıyla gönderilen peygamberler, gönderilişi itibariyle ilâhî bir kaynağa sahipken içerisinde bulunduğu mekân ve muhatap olduğu kitle açısından da beşerî özelliklere bürünmüşlerdir. Peygamberlerde bulunan bu çift yönlü özellik, davranışlarını ve tavırlarını belirleme noktasında onları zaman zaman belirsizliğe itmiştir. Bunun sonucunda ise peygamberlerin günah işleyip işlemedikleri konusu gündeme gelmiştir. Bu soruya her düşünür peygamberlik algılarının farklı olması sebebiyle farklı cevaplar vermişlerdir. İslâm âlimlerinden olan Muhammed Mâtürîdî (ö. 333/944) de gerek Te'vîlâtü'l-Kur'ân isimli tefsirinde gerekse de Kitâbu't-Tevhîd isimli kelam eserinde bu soruya yer yer cevaplar vermiştir. Biz bu makalemizde Muhammed Mâtürîdî'nin peygamberlerin ismetinin mahiyetine, özelliklerine, hikmetine ve başta Hz. Muhammed olmak üzere diğer peygamberlerin mâsumiyetine dair görüşlerine temas edeceğiz. Mâtürîdî'nin görüşleri işlenirken deskriptif (tasvirici) yöntem takip edilecektir. Bu sayede Mâtürîdî'nin peygamberlerin ismetine bakışı objektif bir şekilde ortaya konulacaktır. Böylece Mâtürîdî'nin peygamberlik tasavvurunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: İsmet, Mâsumiyet, Mâtürîdî, Hz. Muhammed, Hz. Âdem.

THE SINLESSNESS OF THE PROPHETS IN IMAM MÂTÜRÎDÎ

Abstract

The institution of prophetis has had an undeniable reality for humanity throughout history. While the prophets sent to show people the right path have a divine source as they were sent, they also assumed human characteristics in terms of the place they were in and the mass they were dealing with. This two-sided feature found in prophets has made them uncertain from time to time in determining their behavior and attitude. As a result of this, the issue of whether the prophetis committed sins or not came to the agenda. Each thinker gave different answers to

this question due to their different perceptions of prophecy. Muhammed Mâtürîdî, one of the Islamic scholars, gave some answers to this question both in his commentary named Ta'vîlâtü'l-Quran and in his theology named Kitâbu't-Tawhid. In this article, we talk about the nature, characteristics, wisdom of the prophets of Muhammad Mâtürîdî and especially the Prophet. We will touch upon the views of other prophets, including Muhammad, on the innocence. Thus, we will try to obtain clues about Mâtürîdî's vision of prophethood.

Key Words: *İsmet, Innocence, Mâtürîdî, Hz. Mohammed, Hz. Adam.*

Giriş

İsmet kelimesi lügatte yasaklamak, engel olmak, korumak, tutmak, tutunmak, sığınmak, dayanmak, bağlamak, kazanmak ve gerdanlık, ip, bağ, nikah akdi, iffet gibi çeşitli anlamlara gelmektedir (İsfahânî, 2012: 705; Manzûr, thz: 12/403-408; Âsım, 2014: 6/5115). İsmet terim olarak ise Allah'ın kulunu kötülüklerden koruması (Manzûr, 2014: 12/403), temiz bir yaratılışa sahip kılması, kendisine bedenî üstünlük vermesi, zafer ve kararlılık bahşetmesi, iç huzuru yaratması ve onu hayra muvaffak kılması sûretiyle kendilerini koruması (İsfahânî, 2012: 705-706), güçleri yetmekle beraber peygamberlerin günahlardan uzak olma melekesi (Cürcânî, 1997: 153) ve peygamberlerin Allah tarafından günah işlemekten korunması (Bulut, 2001: 23/134) olarak tarif edilmiştir. İsmet kelimesinin kök harfleri olan 'a-s-m' harflerinin öne çıkardığı anlam 'korumak' olduğuna göre söz konusu koruma birisi 'korunan' diğeri de 'koruyan' olmak üzere iki taraflı olmalıdır. Bu taraflar ise sırasıyla peygamberler ve Allah-u Teâlâ olmaktadır (Gezgin, 2003: 102). Sözlük ve terim anlamlarından da anlaşıldığına göre ismet peygamberlere özel bir sıfattır. Dolayısıyla ismet sıfatını, Allah'ın günah işleyip de insanlar nezdinde kıymetlerinin ortadan kalkmaması için peygamberlerini olumsuz durum ve olaylardan koruması şeklinde anlayabiliriz (Şahin, 2006: 46-47).

Kuşkusuz peygamberler, inanç sahibi bireyler ile yaratıcı arasında bir köprü işlevi görmüşlerdir. Bir anlamda ise kişinin dini anlamlandırma biçiminin inşasında yadsınamaz bir paya sahip olmuşlardır. Sağlıklı bir peygamber anlayışına sahip insanlar böylece yaratıcı ile daha tutarlı bir ilişki içinde olabileceklerdir. Tarihi süreçte insanların nübüvvet anlayışı ve peygamberlere atfettiği özellikler farklılık göstermiştir. Kimi inanışlar, peygamberlere ilâhî vasıflar yükleyerek onların insanî yönlerini ihmal etmişlerdir (el-Mâide, 5/72). Kimileri ise peygamberleri kendi çıkarlarına aykırı görerek onların gerçekliğini kabul etmemişlerdir (el-Bakara, 2/61). Bütün bunlardan sonra İslâm'ın temel kaynaklarına baktığımızda Kur'ân-ı Kerim'de peygamberlerin gönderilişi ve onlara uyulması gerektiği birçok âyette ifade edilmiştir (Âl-i İmrân, 3/31, 32, 50, 132; en-Nisâ, 4/59; el-Bakara, 2/119, 151). Bu bağlamda İslâm düşüncesinde peygamberlik konusunda bir uzlaşma söz konusudur. İslâm âlimleri arasında bazı küçük farklılıklarla beraber uzlaşma içerisinde olunan konulardan birisi de peygamberlerin mâsumiyetidir. İslâmî mezheplere baktığımızda bu durumu daha belirgin bir şekilde görebiliriz. Eş'arî (ö. 324/935-936), peygamberlerin mâsumiyetini

"Allah Teala'nın peygamberlere itaat gücü verip mâsiyet gücü vermemesidir." (Bağdâdî, 1981: 169) şeklinde tarif etmiştir. Muhammed Pezdevî (ö. 493/1100), Eş'arî'nin peygamberlerin hem nübüvvet öncesi hem nübüvvet sonrası hiçbir günah ve zellede bulunmadıkları görüşünde olduğunu aktarmaktadır (Pezdevî, 2017: 261). Yine Eş'arî âlimlerinden Fahreddin Râzî (ö. 606/1210)'ye göre peygamberler başta itikat alanı olmak üzere şer'î hükümler, fetvalar ve kendi özel hal ve davranışları alanlarında korunmuşlardır. Râzî, itikat ve şer'î hükümler alanında bilerek ya da bilmeyerek hata işlemlerini mümkün görmemekle birlikte fetva konularında ve kendi yaşamlarına dair kararlarda bilmeyerek hata işlemlerini muhtemel görmüştür (Râzî, 1905: 8). Şîa mensupları da peygamberlerin doğumları itibarıyla hiçbir şekilde günah işlemediklerini fikrinde birleşmişlerdir. Şîa, diğer görüşlerden farklı olarak Hz. Ali'den başlayarak 12 imamın da mâsumiyetine inanmışlardır (Yıldırım, 2003: 94; Arslan, 2017:209-2011). Hicrî ilk asırda imâmların da peygamberler gibi mâsum olmaları henüz kabul edilmemişken özellikle hicrî III. asrın sonlarından itibaren Şîa âlimleri arasında imâmların mâsumiyeti kabul görmeye başlamıştır (Keşşî, 1348: 256-257). Mu'tezile ise peygamberlerin Allah'ın lütfu ile hem nübüvvet öncesi hem de nübüvvet sonrası büyük günahlardan korunduğunu kabul etmiş, bununla birlikte onların küçük günah işlemlerini de mümkün görmüştür (Hemedânî, 2013: 436-440). Ebû'l-Hüseyn el-Hayyât (ö. 300/913 [?]), mucizeler ile desteklenmiş peygamberlerin konuları ve görevlerinin kutsallığı sebebiyle mâsum olmaları gerektiğini belirtmektedir. Aksi taktirde insanların hidayetine vesile olmak üzere gönderilen peygamberlere karşı güven kaybı yaşanacak ve insanlar peygamberlerden uzaklaşacaklardır (Hayyât, 1993: 93-97). Görüldüğü üzere İslâm mezhepleri peygamberlerin korunmuşluğunu genel anlamda kabul etmekle beraber şu sorular etrafında farklı ayrıntıya dair farklı görüşler ortaya koymuşlardır: Söz konusu mâsumiyet peygamberler dışındaki insanlar için de geçerli midir, değil midir? Mâsumiyet, nübüvvetten öncesini kapsar mı? Mâsumiyet bütün günah çeşitleri için geçerli midir? Mâsumiyetin insan iradesi ile ilişkisi nasıldır? Mâtürîdîlik mezhebinin kurucusu olan İmâm Mâtürîdî'nin tefsir alanında Te'vîlâtü'l-Kur'ân, kelam ile ilgili olarak da Kitâbu't-Tevhîd eseri vardır. O, bu iki eserinde kelâm ilminin epistemoloji, ilâhiyyât ve nübüvât konularına gereğince temas etmiş, sem'iyât bahislerinin ise naklin dışında kalan alanlarına değinmiştir. Özellikle Kitâbu't-Tevhîd'in içeriği plan, alt başlıklar istidlâl metodu ve akıl-nakil uzlaştırılması gibi konularda sonraki Mâtürîdî ve Eş'arî eserlerine katkıda bulunmuştur (Topaloğlu, 2009: 40; Kutlu, 2009: 7-41). Mâtürîdî'nin haklı bir övgüyü gerektiren bir yönü ise her iki eserinde de nübüvvet bahsine ayrı bir önem vermiş olmasıdır (Ak, 2015: 74-80). Özellikle peygamberlerin ismeti konusu nübüvvet bahsinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Nübüvvetin inkarını iddia eden Deizm gibi bazı çağdaş akımlar karşısında nübüvvetin gerekliliğini ve onun bir parçası olan ismetini ele almak güncel tartışmalara da ışık tutacaktır.

Peygamberlerde İsmetin Mâhiyeti ve Özellikleri

Mâtürîdî, "...Bize ibadet usullerimizi göster, tövbemizi kabul et..." (el-Bakara, 2/128) âyetindeki Hz. İbrâhim'in Allah'a ettiği duadan hareketle, peygamberlerden

bilmeyerek de olsa bazı yanlış ve sürçmelerin (zelle) olabileceğini kabul etmektedir (Mâtürîdî, 2005: 1/245). O, imtihana tabi tutulan kulların zihinlerine, giderilmesi için gayret gerektiren düşüncelerin istemsiz olarak gelmesini mümkün görmektedir (Mâtürîdî, 2017: 1/273; Sâbûnî, 2018: 110-111). Bununla birlikte Mâtürîdî, bazı âlimlere atıfta bulunarak sıradan insanlara nispetle Allah nezdinde kıymetli olan kulların zellelerden değil günah işleme fikrinin zihne gelmesinden dolayı bile azarlanmaya müstahak olacaklarını söylemektedir. İlerleyen cümlelerde ise Mâtürîdî'nin isimleri zikredilmeyen fakat görüşlerinden hareketle Ehl-i Sünnet mezhebine yakın olabilecek bu âlimlere katıldığı anlaşılmaktadır. Mâtürîdî'ye göre onların günah işlemeseler dahi böyle bir azarlanmaya maruz kalmaları, Allah katındaki konumlarının yüceliği sebebiyledir. Zaten Allah da günah sayılmayan bazı konularda Hz. Muhammed'e itâbta (azarlamada) bulunmuştur (et-Tevbe, 9/43; et-Tahrim, 66/1; Mâtürîdî, 2005: 1/109). Anlaşıldığına göre Mâtürîdî, peygamberlerin Allah katındaki konumlarının yüceliği ile onların bu mevkiye ters düşecek davranışlardan uzak kalmaları arasında doğru bir orantı kurmaktadır. Öyle ki bu noktada Mâtürîdî, peygamberin zihnine gelen günah işleme düşüncesinin dahi kendileri için azarlanmaya sebep olabileceğini söylemektedir. Bu konu hakkında Mâtürîdî âlimler arasında farklı düşüncede olanlar da vardır. Meselâ Muhammed Pezdevî peygamberlerin seçkinliğini vurgulayan âyetlerden (es-Sâd, 38/47; Âl-i İmrân, 3/33) hareketle zihne gelen günah işleme düşüncesini mümkün görmeyerek Allah'ın böyle bir şeye izin vermeyeceğini vurgulamıştır (Pezdevî, 2017: 262-264).

Mâtürîdî, "Allah'ın kendisine kitap, hüküm ve peygamberlik vermesinden sonra hiçbir insanın kalkıp insanlara Allah'ı bırakıp bana kul olun demesi düşünülemez." (Âl-i İmrân, 3/79) âyetinden hareketle Allah'ın nübüvveti, ihanet eden ve gerçekleri saklayan birisinin kalbine yerleştirmeyeceği sonucuna ulaşmıştır. Böyle bir iddia, inanmayanların batıl dinlerini peygambere yalan yere nispet ettikleri bir iftiradan ibarettir (Mâtürîdî, 2005: 2/346; Pezdevî, 2017: 265). Zaten kul ile yaratıcı arasında bir köprü işlevi gören peygamberlerden tevhid konusunda böyle bir zaafa düşmeleri beklenilemez.

Mâtürîdî'ye göre Allah'ın peygamberlerini kınaması, onların daha iyi olanı terk edip iyi olanı yapmalarından dolayıdır. "Allah seni affetti de doğru söyleyenler sence belli olmadan ve kimlerin yalancı olduğunu bilmeden niçin onlara izin verdin?" (et-Tevbe, 9/43) âyetinde geçtiği üzere peygamber, onlara hemen izin vermeyip münafıklar belli oluncaya kadar bekleseydi daha isabetli olacaktı. Bu sayede doğru sözlü ile yalancı belli olup nübüvvetin bir mûcizesi ortaya çıkacaktı. Dolayısıyla burada Mâtürîdî'ye göre daha faziletli olanı terk etme söz konusudur ve zaten zelle de bu demektir. Ayrıca buradaki kınamanın, azarlama anlamında olmayıp insanların birbirlerine karşı nasıl davranacağına dair bir öğretim yöntemi olması da Mâtürîdî'ye göre muhtemeldir (Mâtürîdî, 2006: 6/367). Görüldüğü üzere Mâtürîdî, Kur'ân'da geçen peygamberlere yönelik kınamanın muhtemel faydalarına da temas etmektedir. Böylece O, peygamberlerin hatalarının kendileri için yine bir fayda olduğu sonucuna ulaşmaktadır.

Mâtürîdî'ye göre peygamberlerin işledikleri günahlar ile diğer insanların günahları birbirinden farklıdır. İnsanların günahları basit ve büyük olup bütün günahlara şâmilken peygamberlerin günahları çirkinliğe bulaşmadan sadece mübah olanı yapmak ya da daha faziletli olanı terk etmek şeklindedir (Mâtürîdî, 2008: 13/402). Bununla birlikte Mâtürîdî'ye göre peygamberlerin Kur'ân'da işaret edilen hatalarını araştırmak ve hangi kusuru işlediklerine dair tespitte bulunmak caiz olmaz. Çünkü böyle bir çabaya girişmek peygamberin şahsında eksiklik aramayı gerektiren bir davranıştır. Böyle bir davranışın ise insanı küfre düşürme tehlikesinden korkulur (Mâtürîdî, 2009: 14/9-10).

Ebû Hanîfe (ö. 150/767) meleklerin, peygamberlerin ve sıradan insanların imanlarının aynı olduğunu söylemektedir. Fakat burada kendisine iman açısından eşit bulunduğu halde peygamberlerin sevaplarının daha mükemmel ve Allah'tan korkularının daha şiddetli oluşunun sebebi sorulmaktadır. Ebû Hanîfe peygamberlerin zelle işledikleri zaman hemen başlarına azap inmesinden korktuklarını bu yüzden de Allah'tan korkmalarının daha gerekli olduğunu söylemektedir (Hanîfe, 2014: 13-15). Mâtürîdî, bu noktada peygamberlerin iman etmelerinin ve günah işlememelerinin isteğe bağlı değil de zorunlu olduğu düşüncesinin akla gelebileceğini belirterek bu tarz bir düşünce için açıklamalarda bulunmaktadır. Mâtürîdî'ye göre peygamberlere ismet sıfatına sahip oldukları açıkça bildirilmemişti. Onlar, her an hata yapabileceklerine dair endişe duyuyorlardı. Hz. İbrâhim'in Allah'tan, çocuklarını puta tapmaktan uzak tutmasını istemesi (el-İbrâhim, 14/35), yine Hz. Şuayb'ın kendisi için şirk dinine dönme ihtimalinden bahsetmesi (el-A'râf, 7/89) peygamberlerin günah işlemekten korunduklarını bilmediklerini göstermektedir. Peygamberlerin ismet sıfatına sahip olmalarına bir zorunluluk prensibi çerçevesinde değil de hayat içerisindeki davranışlarından hareketle farklı tercihlerde bulunabilme prensibi açısından bakılmalıdır. Peygamberlere sadece tebliğde bulunmaları emri verilmiş ve geçmiş peygamberlerin ismete sahip olduklarını düşünmelerine ve bunu anlamak için vakit harcamalarına izin verilmemiştir. Sonuç olarak peygamberler nefislerinin kurtulacağına ve tehlikeli durumlara düşüp düşmeyeceklerine dair sürekli korku ve ümit içerisindeydiler. Onların Allah'a iman etmeleri de zorunlu olmamıştır aksine onlar Allah'ın varlığına dair bilgiye hakkı batıldan ayırt ederek kendileri ulaşmışlardır. Bu yüzden onların dereceleri büyük olmuştur (Mâtürîdî, 2010: 16/206-207).

"... Eğer sana gelen ilimden sonra onların arzularına uyarsan bilersen ki artık Allah sana ne dost ne de yardımcı olacaktır." (el-Bakara, 2/120). Mâtürîdî'ye göre bu âyette Allah, yapmayacağını bildiği halde peygamberine uyarıda bulunmaktadır. Mâtürîdî'ye göre her ne kadar peygamberler ismet ilkesine sahip olsa da bu durum onlardan sınava tabi olma ilkesini kaldırmamaktadır. Çünkü peygamber, geçmişte mâsum ise de o mâsumiyetin şu anda ve her an geçerli olduğu bilinemez. Bir de bu sınav sebebiyle ismetin derecesi ortaya çıkmaktadır. Diğer bir sebep ise bazı şeylerin kendisine yasaklanması en uygun olan kimselerin, ismet sıfatına mazhar olan kişiler olmasıdır. Çünkü yasağın bulunmaması halinde konu mübaha dönüşeceği için

mâsum olma durumu kişiden kalkmış olabilir. Ayrıca mâsum kişiye ilâhî yasaklar yöneltilmezse o kişiden faydanın kaldırılması söz konusu olabilir. Çünkü zaten ismet demek, kişinin emre tabi olup yasaktan kaçınması için koruma altına alınması demektir (Mâtürîdî, 2017: 2/456; Mâtürîdî, 2016: 5/69; Mâtürîdî, 2006: 7/103; Şahin, 2006: 57).

Yine peygamberin, hainlere ve müşriklere taraf olmayıp şüpheye düşmemesi gerektiğini ifade eden âyetlerden (en-Nisa, 4/105; el-Yunus, 10/105; el-Bakara, 2/147) hareket eden Mâtürîdî'ye göre aslında korumak yani ismet emir veya yasak söz konusu olursa fayda verir. Emir ve yasağın bulunmadığı bir yerde ise ismetin ve amaca uygun davranışta bulunmanın bir anlamı kalmaz. Çünkü emir ve yasaklar hadd-i zâtında ismet sıfatının belirgin hale gelmesi için gereklidir. İmtihan ortadan kalkacak olursa ismetin faydası da gitmiş olur. Zira ismet sıfatına imtihan zamanında ihtiyaç duyulur. Fakat imtihan olmazsa ismet sıfatına da ihtiyaç kalmaz (Mâtürîdî, 2005: 4/27; Mâtürîdî, 2017: 7/546; Yıldırım, 2003: 91-92).

Allah, peygamberleri zellelerinden dolayı yalvararak, ürpererek, korkarak, ümit ederek ve ağlayarak kendisine dua etme, duaları kabul edilinceye kadar da niyazda bulunmaya devam etme halleriyle nitelemiştir. Bu durum zellelerin azaba ihtimali olduğunu gösterir. Çünkü azab ihtimali olmasa peygamberlerin bu hallerinin bir anlamı kalmazdı. Hem elçiler, azap ihtimali olmadığı halde nitelenen vasıfları gerçekleştirdikleri için haddi aşmış ve Allah'ı da zulmeden, kendisinden korunulması gereken biri olarak nitelemiş olurlardı. Bu ise zellelerden daha büyük bir günahtır (Mâtürîdî, 2016: 4/45).

Mâtürîdî'ye göre ismet sıfatı, "Babaları, 'Doğrusu onu götürmeniz beni endişelendiriyor; farkında olmadığınız bir sırada onu kurt yer diye korkuyorum' dedi." (el-Yûsuf, 12/13) âyetinde geçtiği üzere Hz. Yâkup'un, oğlu Hz. Yûsuf'u kurt yemesinden korktuğu gibi korkuyu yok etmez. İsmet sıfatı, zıt olan iki fiilden birini yapmayacağına dair garanti de vermez. Aksine korkuyu daha çok arttırır. Bundan dolayı hayırlı ve günahsız insanların dinleri hakkındaki korku ve endişeleri diğer insanlardan daha çoktur (Mâtürîdî, 2017: 7/307). O hayırlı kişilerin dinleri hakkında korktukları nokta, sapıtmaktan ibarettir. Çünkü sahip oldukları din nimetinin ellerinden alınma ihtimali onlarda sürekli bir korku haline gelir (Mâtürîdî, 2017: 7/537).

İsmetin Hikmeti

Mâtürîdî, peygamberlerin zelle sahibi olduklarını kabul etmektedir. Bununla birlikte Mâtürîdî, bu zellelerin diğer insanlar üzerindeki olumlu etkilerine de değinmektedir. Söz gelimi peygamberlerin zelle işlediklerini bilen bir kişi, günahtan kaçınabilmeyi isteyecek, günahsız bir insan olabilmekten ümit kesecek ve günah konusunda sürekli Allah'ın yardımını isteyecektir (Mâtürîdî, 2005: 1/106). Bu minvalden olmak üzere meleklerin kendisinden ilim talep edip secde ettiği Hz. Âdem'in, yasaklanmış meyveden yemesi sonucu itâba maruz kalmasında da emre karşı gelmenin doğuracağı vebali başkalarına gösterme, günahlardan sakındırma ve bunların kalp için olan tehlikeli boyutlarını gösterme gibi hikmetler mevcuttur.

Böylece ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'in dahi bir zelle sonucu bu denli bir imtihana tabi tutulması insanların kalplerine tesir etmektedir (Mâtürîdî, 2005: 1/126-127). Ayrıca değeri ne kadar büyük olursa olsun her varlık nefsiyle baş başa bırakıldığında tehlike içerisindedir. Zaten Allah da onların bazı küçük hatalarda bulunabileceklerini bilmektedir. Ama onlar bu vesileyle Allah'a sığınıp niyazda bulunmayı sürekli hale getirebileceklerdir (Mâtürîdî, 2005: 1/106). Böylece bahsi geçen zelle konusu, hem melekler ve peygamberler gibi değerli kullar için hem de diğer insanlar için birçok menfaate açık hale gelmektedir.

Mâtürîdî, kulların imtihana tabi olmasının yalnızca kendilerinden meydana gelen hatalardan dolayı olamayacağını, bu sınavların diğer bir sebep ve hikmetini ise ulûhiyyet makamının bir gereği olarak açıklamaktadır. Bu yüzden peygamberlerin zellelerine de iki açıdan açıklama getirmektedir: İlki, Allah peygamberini ahirette daha güzel şekilde faydalandırmak için dünya lezzetlerinden korumaktadır. İkincisi ise peygamberler, beşer olmaları hasebiyle küçük hatalar irtikâp edebilirler. Bu sebepten onlar dünyada bazı sıkıntılara uğrarlar ama böylece kendilerinin ahirette sorumlu tutulacakları bir konu kalmamış olur (Mâtürîdî, 2005: 1/137).

Mâtürîdî'ye göre peygamberlerin zellelere sahip olmalarındaki diğer bir hikmet, ümmetlerinin böyle bir durumla karşılaştıklarında ne yapacaklarını onlara öğretmek içindir. Çünkü "Eğer şeytandan bir fitleme seni dürtüklerse hemen Allah'a sığın..." (el-A'râf, 7/200) âyetinde Allah, vesvese karşısında peygamberine kendisine sığınması gerektiğini hatırlatmaktadır (Mâtürîdî, 2017: 6/163). Aynı şekilde peygambere yöneltilen uyarı ifadelerinde, peygamberler üzerinden ümmetlerine bir uyarı amacı söz konusudur (Mâtürîdî, 2017: 6/175). Böylece Mâtürîdî, ismetin peygamberi de aşarak ümmetine dokunan bir faydasına da değinmiş olmaktadır.

"Eğer onlar Allah'a ortak koşsalardı yapageldikleri iyi şeyler elbette boşa giderdi." (el-En'âm, 6: 88). Mâtürîdî'ye göre âyetin bu kısmı, eğer peygamberler Allah'a ortak koşsalardı kendileri için oluşacak hükümden haber vermektedir. Ancak onlar Allah'a ortak koşmamışlardır. Çünkü Allah, peygamberleri risâlet için seçmiş ve korumuştur. Bundan dolayı onların Allah'a şirk koşma ihtimalleri olamaz. Allah'ın böyle bir konudan bahsetmesinin hikmeti ise hükmünün sıradan veya seçkin olması fark etmeden herkes için geçerli olduğunun bilinmesi içindir (Mâtürîdî, 2016: 5/153). Söz konusu şirk olunca konumu ne kadar yüksek olursa olsun hiç kimsenin Allah katında ayrıcalığı söz konusu değildir (Mâtürîdî, 2016: 5/340; Mâtürîdî, 2018: 8/278).

Hız Muhammed'in Kur'an'dan şüphe etmemesini söyleyen âyetlerde (el-Bakara, 2/147; Âl-i İmrân, 3/60; el-Yûnus, 10/94) Mâtürîdî, bizlere birden çok hikmet ve ihtimalden bahsetmektedir. Allah bu âyetlerde, peygamberinin asla şüpheye düşmeyeceğini bildiği halde ona böyle bir şeyi yasaklamış ve böylece şüphe içerisinde olmanın diğer insanlara evleviyetle yasaklandığını bildirmiştir. Ayrıca bu âyetlerde hitap edilen kişi ile mesaj verilmek istenen kişiler de farklı olabilir. Sözgelimi, hitap Resûlullah'a yapılmış fakat başkaları kastedilmiş olabilir. Veya herkese hitap edilmiş ve herkes kastedilmiş olmakla birlikte aslında hitap da maksat da resûl'e yapılmış olabilir. Bu ihtimaller içerisinde Mâtürîdî son seçeneğe ihtimal vermezken diğer

seçeneklerin olabileceğine dair görüş belirtir (Mâtürîdî, 2017: 7/124; Günaydın, 2013: 154-162).

Hız. Âdem ve Hız. Havvâ'nın İsmeti

Mâtürîdî'ye göre Cennet'te yaklaşılması men edilen ağacın meyvesini yiyen Hız. Âdem ile Hız. Havva, bu yasağın gerçekten yasak statüsünde mi, başkasını tercih konumunda mı yoksa hastalığa sebep olduğundan dolayı mı olduğunu bilmiyorlardı. Onlar bu yasağın haram olduğunu bilselerdi ağaca yaklaşmaz ve ondan yemezlerdi (Mâtürîdî, 2017: 1/123, 127). Söz konusu yasağın, engelleme anlamına gelmesi de muhtemeldir. Buradaki engelleme, yasaklama anlamını değil, bir şeyi ilk önce başkasının yapmış olması ve o işin ona özgü kılınmasını amaçlar. Günlük hayatta bir babanın çocuğuna bir şey yemeyi yasaklaması mutlak bir yasak anlamında olmayıp o şeyi başkasının (misafirin) yemesini sağlamaktır. Gerçek böyle de olsa şeytan Hız. Âdem'e yasaklanmış ağaçtan yemesini ve böylece faydalı sonuçlar elde edeceğini telkin edince peygamber bu fiili işlemiştir. Zaten Hız. Âdem şeytanı görmüyor ve bu vesvesenin şeytânî bir dürtü olduğunu bilmiyordu. Bununla birlikte Hız. Âdem bu fikrin bir melekten gelmiş olduğunu da düşünebilir. Ya da birçok makbul kullarda olduğu gibi bu fikrin ilham olduğunu düşünmesi de muhtemeldir. Dolayısıyla her ne kadar Hız. Âdem yeme fiilini gerçekleştirmiş olsa da bu fiilini unutan ve yasağın mahiyetini tam olarak bilmeyen bir halde iken gerçekleştirmiştir (Mâtürîdî, 2017: 1/128). Mâtürîdî, Hız. Âdem'in zellesine dair hem başka kişilerin görüşlerini hem de kendi düşüncelerini paylaştıktan sonra bu konunun hikmeti hakkında söz söylemeye ihtiyaç duymamız gerektiğini söylemektedir. Çünkü insan peygamber bile olsa yaratılış itibarıyla hata yapmaya meyilli olup (el-Yûsuf, 12/53) Allah'ın muhafazası olmadan böyle işleri yapabilecek donanımda bulunmaktadır (Mâtürîdî, 2017: 1/130).

Hasan-ı Basrî (ö. 110/728), şeytanın Hız. Âdem'e vesvesesi üzerine Hız. Âdem'in meleklerin kendisinden daha üstün olduğunu ve kendisinin de sonsuza kadar yaşamayacağını düşündüğünü söylemektedir. Yine ona göre Hız. Âdem meleklerin nurdan, kendisinin de çamurdan yaratılmasından dolayı melek olamayacağını, sadece meleklerin derecelerine yaklaşabileceğini düşünmüştür. Mâtürîdî'ye göre Hasan-ı Basrî'nin bu tefsirini kabul ettiğimiz takdirde Hız. Âdem ile Hız. Havvâ'nın, İblis'in sözlerini benimseyerek yasağı çiğnediklerini kabul etmemiz gerekecektir. Bu durumda onların günahları ağaçtan yemeye nispetle daha büyük olacaktı. Çünkü İblis'in söylediklerini Hız. Âdem ile Hız. Havva'nın tasdik etmeleri sebebiyle kendilerini küfre nisbet etmemiz gerekecekti. Hâlbuki Mâtürîdî, Hasan-ı Basrî'nin bu yaklaşımını küfür tehlikesinden ötürü kabul etmemiş, Hız. Âdem ile Hız. Havvâ'nın ağaçtan yemelerini istek ve arzularına kapılma sebebiyle açıklamıştır (Mâtürîdî, 2017: 1/132-133). Çünkü kişinin şeytanın vesvesesi ve tahriki ile kötülükte bulunması şeytana itaat anlamına gelmez. Kişinin davranışını itaat haline getiren şey şeytana itaat etmeye niyet etmesidir. Böyle bir durum ise Hız. Âdem ve Hız. Havvâ'da görülmemiştir (Mâtürîdî, 2017: 1/135). Mâtürîdî, Kelâm ilminde çokça tartışılan iman-amel münasebeti konusunu, Hız. Âdem'in davranışının bir günah mı yoksa küfür alâmeti mi

noktasında kullanmış ve Hz. Âdem'in şeytana itaat etmediği için küfürle itham edilmeyeceği sonucuna ulaşmıştır.

Mâtürîdî'ye göre Hz. Âdem ile Hz. Havvâ, ağaca yaklaşma yasağını değil de "Sonra zalimlerden olursunuz." (el-Bakara, 2/35) buyruğunu unuttular. Bundan dolayı o meyveden yediler. Eğer söz konusu emri hatırlamış olsalardı yemezlerdi (Mâtürîdî, 2016: 5/335). Mâtürîdî'ye göre unutma iki çeşittir: Birincisi, gaflet veya başka bir işle olunan meşguliyetten dolayı gerçekleşen unutmadır. Eğer kişi gafil ve meşgul olmasaydı unutma gerçekleşmeyecekti. Bundan dolayı unutan kişi kınanır. İkincisi ise kişinin elinde olmayan ve önleyemediği yani kendisinden kaynaklanmayan bir sebepten dolayı unutmasıdır ki kişi bu durumda kınanmayı hak etmez. Hz. Âdem'in unutmaması ise birinci türden bir unutmaydı. Çünkü Hz. Âdem kendisini zorlayarak meşguliyetini giderseydi verdiği sözü unutmazdı (Mâtürîdî, 2018: 9/321).

"Allah'ı bırakıp sana yararı da zararı da olmayan varlıklara tapma; bunu yaparsan, kuşkusuz kendine yazık edenlerden olursun." (el-Yûnus, 10/106). Mâtürîdî'ye göre buradaki zulüm şirk anlamındadır. Nitekim Allah, Hz. Âdem ile Hz. Havvâ için de ağaca yaklaştıkları takdirde zâlimlerden olacaklarını söylemiştir (el-Bakara, 2/35). Fakat onlar müşrik değil âsi olmuşlardır. Peygamberler için bu kelimenin kullanılması Mâtürîdî'ye göre bu isimlerdeki örtüşmenin hakikatte ve manada örtüşmek anlamına gelmediğinin bilinmesi içindir. Gerçeklerde örtüşmek ancak sebeplerin uyumlu olmasıyla mümkün olur. Onun için zulüm kelimesinin de durumu böyledir (Demireşik, 2003: 35-39; Mâtürîdî, 2017: 7/137).

H. Muhammed'in İsmeti

Mâtürîdî'ye göre insanların akıllıları, Hz. Muhammed'in mâsum olduğuna şahitlik eder. Bundan dolayı Mâtürîdî, Hz. Peygamberin ismet sıfatına leke düşürecek hiçbir nakli ve te'vîli kabul etmemekte veya bu yorum ve rivayetlerin başka manaya gelebileceğini beyan etmektedir (Mâtürîdî, 2018: 8/368).

"Artık onlarla ilgilenme. Bundan dolayı (çağrına uymadılar diye sen) kınanacak değilsin." (ez-Zâriyât, 51/54). Mâtürîdî'ye göre bu âyette Hz. Muhammed'in mâsum oluşuna işaret vardır. Çünkü eğer peygamberin hata etme ihtimali olsaydı kınanması da muhtemeldi (Mâtürîdî, 2010: 17/161; Mâtürîdî, 2019: 17/177).

"Gerçek, rabbinden gelendir. Öyle ise kuşkulananlardan olma." (Âl-i İmrân, 3/60). Mâtürîdî'ye göre, âyette Allah'ın peygamberine karşı kullandığı üslup, onu zan altında bırakmamış aksine Allah bu hitapla resûlünü muhatap alarak onun şanını ve değerini yüceltmıştır. Zira dünyadaki sultanlar da kendi halkına bir şeyi tanıtmak istediklerinde sıradan bir insanı muhatap almayı kendilerine yakıştıramadıkları için insanların en akıllı, en faziletli ve halk arasında en itibarlı olan kişilerine hitap eder. Bununla birlikte mâsumiyet özelliği emre de yasağa da engel değildir. Aksine emri de yasağı da arttırır. Çünkü ismet, emre uygun davranıp yasaktan ve mahzurlu olandan uzak durmakla belli olur. Onun için Allah, peygamberinden kuşku duymadığı halde bu gerekçeden dolayı kendisine hitapta bulunmuştur (Mâtürîdî, 2017: 2/537; Mâtürîdî, 2016: 4/254; Mâtürîdî, 2017: 7/165).

“Allah’ı ve resûlünü incitenleri Allah, dünyada ve ahirette lanetlemiş ve onlar için alçaltıcı bir ceza hazırlamıştır. Hak etmedikleri halde mümin erkek ve mümin kadınları incitenler apaçık bir bühtan ve günah yüklenmiş olmaktadır.” âyetlerinde (el-Ahzâb, 33/57-58) Allah, müminleri ve peygamberi incitenlerin içine düştükleri durumu haber vermektedir. Mâtürîdî, ayette geçen incitilmenin hak edilip edilmemesinden hareketle peygamberlerin ismet sıfatına delil bulmaya çalışmaktadır. Mâtürîdî’ye göre Allah, âyette müminlerin incitilmelerini gerektirecek bir davranışta bulunmaları şartını getirmiştir. Fakat Hz. Peygamber için böyle bir şart koşulmamıştır. Çünkü peygamberler ismet sıfatlarının gereği olarak zaten incitilmelerini gerektirecek bir fiilde bulunmazlar. Bunun aksine müminler, ismet sıfatına sahip olmadıkları için âyette onların incitilmelerini gerektirecek davranışlarda bulunma ihtimalinden bahsedilmiştir. (el-Ahzâb, 33/57-58) (Mâtürîdî, 2017: 2/383-384; Mâtürîdî, 2018: 11/429). Anlaşıldığına göre Mâtürîdî Hz. Muhammed için değil de erkek ve kadın müminler için kullanılan ‘hak etmedikleri halde’ ibaresinden hareketle Hz. Peygamber’in mâsumiyetini temellendirmeye çalışmıştır.

Kur’ân’da, bir yandan Hz. Muhammed’in büyük günün (ahiret) azabından korktuğundan ve Allah’a isyan etme durumundan bahsedilirken (el-En’âm, 6/15) diğer taraftan Hz. Muhammed’in geçmiş ve gelecek günahlarının bağışlandığı haber verilmiştir (el-Fetih, 48/2-3). Allah, kendisini koruyacağını ve bağışlayacağını haber vermişken peygamberin isyan etmekten ve azaba uğramaktan korkması nasıl açıklanabilir? sorusuna Mâtürîdî, peygamberin mağfiret edilmiş olmasını korku şartına bağlayarak açıklamıştır. Yani peygambere Allah’ın azabından korkacağı bilindiği için mağfiret edilmiştir (Mâtürîdî, 2016: 5/34).

“Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O’na yalvaranları kovma! Onların hesaplarından sana sorumluluk yoktur, senin hesabından da onlara sorumluluk yoktur ki onları yanından uzaklaştırıp da zâlimlerden olasın.” (el-En’âm, 6/52). Peygamberin meclisine gelen kabile önderleri üst başlarda sahabelerin oturduklarını gördüklerinde bu duruma içerlenmişler, peygamber de sahabelerini üst baştan yanına oturtmayı düşünmüş ve sonuçta bu âyetler nazil olmuştur (ibn Mâce, 1992: 7). Mâtürîdî, tefsircilerin çoğunluğunun kabul ettiği bu rivayete temkinli yaklaşmaktadır. Çünkü ahlâk yoksunu cahil bir insandan bile böyle bir davranış beklenmediğine göre seçilmiş bir peygamberden bu tarz bir düşünce ve davranış beklemek daha fazla yakışıksız kalır. Peygamberin hem insanları dine davet ettiğini hem de yanlarından uzaklaştırdığını görünce en başta kâfirlerin bu durumu eleştirmeleri kaçınılmaz olurdu. Mâtürîdî, böyle bir davranışta bulunmayı peygamber için imkânsız görmüş, peygamberin zihnine böyle bir düşünceyi getirmesine bile ihtimal vermemiştir (Mâtürîdî, 2019: 279; Mâtürîdî, 2018: 373).

Mâtürîdî, Garânîk hâdisesi (Cerrahoğlu, 1996: 13/361-366) ile ilgili olarak peygamberin anlaşma yolu ile müşriklerin ilahlarına saygı göstermesinden bahseden birtakım rivâyetleri yanlış ve hayal ürünü olarak görmüştür. Çünkü Hz. Peygamber’in nübüvvetten önce putlara yaklaşması istenilip de kendisi bu teklifi reddetmişken peygamberlik gelince putları selamlama ihtimali muhal bir şeydir. Ayrıca şeytanın,

Cebrâil sûretinde görünüp gelen âyete ‘İşte onlar (Lât, Uzzâ, Menât) ulu kuğulardır. Şüphesiz ki şefaati umulmaktadır.’ şeklinde bir ilavede bulunmasını Mâtürîdî, kabul etmemektedir. Çünkü bu olaydan sonra Cebrâil gelip peygambere böyle bir şeyler indirmediyi söylemiştir. Mâtürîdî’ye göre bu rivâyet doğru olsaydı Hz. Muhammed bir dahaki sefere vahiy getirenin şeytan değil Cebrâil olduğunu anlayamayabilir, başka bir sefere de yine bu tarz hadise yaşanabilirdi. Bu ve buna benzer rivayetleri ortaya atanlar peygamberi hakkıyla tanıyamamıştır. Eğer tanımış olsaydı Hz. Peygamber hakkında böyle vehimler ileri sürmezlerdi (Mâtürîdî, 2007: 9/393; Mâtürîdî, 2018: 8/369; Mâtürîdî, 2018: 9/509-510).

Katâde (ö. 117/735), Garânîk hadisesinde peygamberin sarf ettiği ‘İşte onlar (Lât, Uzzâ, Menât) ulu kuğulardır. Şüphesiz ki şefaati umulmaktadır.’ sözünden ‘O kâfirlerin nezdinde Garânîk’in şefaati umulur.’ cümlesini anlamış, dolayısıyla şfaat beklentisini peygambere değil müşriklere hamletmiştir. Hasan-ı Basrî (ö. 110/728) ise ulu kuğular olarak nitelenen varlıkların melekler olduğunu belirtmiştir. Çünkü müşrikler, kıyamette şfaat edecekleri düşüncesiyle meleklerle tapmaktaydılar. Mâtürîdî’ye göre bu iki izah tarzı diğer çarpık izahlardan daha uygun gözükmemektedir. Mâtürîdî ise bu konuda farklı görüşlere yer verdikten sonra “Senden önce hiçbir resûl ve nebî göndermedik ki o bir temennide bulunduğu şeytan ile de onun arzularına bir şeyler katmaya kalkışmasın. Fakat Allah şeytanın katmaya kalkıştığını iptal eder. Sonra Allah kendi âyetlerini (onun kalbine) sağlam olarak yerleştirir...” (el-Hac, 22: 52) âyetini değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Âyette şeytanın arzularına bir şeyler katacağı kişiler, Mâtürîdî’ye göre kâfirlerdir. Şeytan, onların kalplerine Resûlullah ile mücadeleye girişip tartışacakları fikir ve düşünceleri bırakır ve onları kendisine tabi olması için şüpheye düşürür. Peygamberin, Allah’ın haram kıldığını helal, helal kıldığını da haram kılması, şeytan tarafından müşriklerin kalplerine atılan şüphelerden bir tanesidir. Yine müşriklerin kendilerinin ve Allah’tan başka taptıkları putlarının cehennemden yakıtı olacağını belirten âyete (el-Enbiyâ, 21/98) karşılık olarak; ‘Allah’ın dışında İsa, Üzeyr ve meleklerle de tapıldı. O halde onlar cehennem yakıtıdır.’ şeklindeki itirazları ve buna benzer diğer rivayetler, şeytanın müşriklerin kalplerine düşürdüğü şüphelerden bazılarıdır. Allah da onların birinci iddiasına karşılık “Üzerine Allah’ın adı anılmadan kesilen hayvanlardan yemeyin. Kuşkusuz bu büyük günahdır. Gerçekten şeytanlar dostlarına, sizinle mücadele etmeleri için telkinde bulunurlar...” (el-En’âm, 6/121) âyeti ile karşılık vererek hayvanların ancak üzerlerine Allah’ın isminin anılıp kesilmesi ile helal olduğunu, diğerinin de anılmaması dolayısıyla haram olduğunu bildirmiştir. Mâtürîdî’ye göre müşriklerin ikinci şüphe ve itirazlarına karşılık olarak “Daha önce bizden en güzel sonucun vaadini almış olanlara gelince, işte onlar cehennemden uzak tutulurlar.” (el-Enbiyâ, 21/101) âyeti gelerek İsa, Üzeyr ve meleklerin bu durumdan istisna edildiğini bildirmiştir. İşte böylece Allah, şeytanın müşriklerin kalplerine attığı o şüpheleri iptal etmiş ve âyetlerini peygamberin kalbine sağlam olarak yerleştirmiştir (Mâtürîdî, 2018: 9/511-512).

Mâtürîdî müfessirlerin ve diğer bazı kişilerin peygamberin 'İşte onlar (Lât, Uzzâ, Menât) ulu kuğulardır. Şüphesiz ki şefaatleri umulmaktadır.' cümlesini sarf ettiğine dair görüşlerine de değinerek kendisinde ismet sıfatı bulunan bir peygamberin böyle bir yanlış söz söylemesini mümkün görmektedir. Hz. Muhammed gibi bir dini benimsemiş bir peygamberden dökülen bu sözler ancak onun yanlışlıkla böyle bir davranışta bulunduğuna işaret eder. (Mâtürîdî, 2018: 9/513).

Mâtürîdî, Hz. Peygamber'in gözleri görmeyen bir kişiye karşı takındığı tavrı eleştiren âyetlerin (el-'Abese, 1/10) tefsirinde bir takım rivayetlere de değinerek Hz. Muhammed'in davranışının kabul edilebilir olduğunu belirtmektedir. Zira peygamber, kabul etmeleri durumunda İslam'ın kazanacağı şeref ve gücü düşünerek kavminin ileri gelenlerini İslam'a davet ediyordu. Ama âyet geldiği esnada peygamber, önemli bir durumla meşguldü. Hem suratını asması âmânın görüp de incineceği bir durum değildi. Mâtürîdî, bu geçerli sebeplere rağmen her ne kadar insanlar nazarında güzel bir iş de yapıyor olsalar peygamberlerin konumlarının farklı olduğuna değinmektedir. Bu konumlarından dolayı peygamberlerin başkaları için geçerli olmayan birtakım hususları, sadece Allah'tan izin almadan yapmış olmaları durumunda bile itâba maruz kalabileceklerini söylemektedir (Sinanoğlu, 2000: 183-184; Mâtürîdî, 2018: 17/61-62).

Mâtürîdî'ye göre, Allah'ın peygamberinden kendisine hamd edip af dilemesini öğütleyen âyetlerde (en-Nasr, 110/3) Allah'ın böyle bir talepte bulunması, resûlünün bir hatası ve kusuru olduğu için değildir. Allah'ın nimetleri sayısız ve rahmeti o kadar geniştir ki peygamber bile olsa insanın bu nimetlere karşı şükredebilmesinde bazen eksiklik olabilir. İşte Allah, peygamberinin böylesi bir eksikliği olabileceği için resûlüne istiğfarı emretmiştir. Allah, peygamberinin geçmiş ve gelecek günahlarını affettiği halde istiğfar talep etmesi ya bu istiğfarın ümmetine dönük olmasını sağlamak içindir ya da peygamberin günahlarının bağışlanması haddi zatında istiğfarda bulunması şartına bağlı olduğu sebebiyledir (Mâtürîdî, 2019: 17/376).

Mâtürîdî, tevil âlimlerinin kabul ettiği bir rivayete yer vermiştir. Ashabı, Hz. Muhammed'e ashâb-ı kehf ve ashab-ı rakîmin kimler olduğu ve başlarına neler geldiğini sormuş ve peygamber de 'inşallah' demeden bu soruların cevabını yarın vereceğim demiştir. Allah da bu davranışından dolayı peygamberini azarlamış ve bir süre vahyi kesmiş daha sonra da "Allah izin verirse" demeden hiçbir şey için 'Şu işi yarın yapacağım' deme! Unuttuğun takdirde rabbini an ve 'Umarım rabbim bana, doğruya bundan daha yakın yolu gösterir' de." (el-Kehf, 18/23-24) âyetini göndermiştir. Mâtürîdî bu rivayeti paylaştıktan sonra Hz. Peygamber hakkında böyle bir düşüncenin çürük ve yalan olduğunu söylemiştir. Çünkü Hz. Muhammed'in sorulan soruların cevabını yarın vereceğini söylemesi imkânsızdır. Zira Allah ona böyle bir şey emretmemiştir. Şayet peygamber inşallah demeyi unutarak söz verse, daha sonra da Allah, vahyi kestiği için peygamber onlara sorularının cevaplarını veremese, böyle bir durum peygamberin yalancı çıkması demek olacaktır ki böyle bir ithamı peygamber için düşünmek imkânsızdır (Mâtürîdî, 2018: 9/28).

“Eğer peygamber bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, elbette onu kısıvrak yakalardık. Sonra onun can damarını koparırdık.” (el-Hâkka, 69/44-46). Mâtürîdî’ye göre Allah’ın âyette geçen âdeti, Hz. Muhammed’in peygamberliğine işaret edilmektedir. Çünkü bu âyete göre peygamberler hata işledikleri takdirde hemen o anda cezalandırılırlar. İnsanlar böyle bir bilgiye vakıf olduktan sonra ise peygamberin risâleti değiştirmelerinden güvende olurlar. Çünkü peygamberlerin vahye ilavede bulduklarında cezaya uğrayacaklarını anlamış olurlar (Mâtürîdî, 2018: 373; Mâtürîdî, 2019: 16/95).

Diğer Peygamberlerin İsmeti

Mâtürîdî’ye göre istiğfar, bağışlanma talebidir. Allah’ın mağfireti ise iki şekilde gerçekleşir. Birisi rahmet, lütuf ve ihsandır. Diğeri ise Allah’ın kulu tutduğunda bağışlayacağı bir sebebe muvaffak kılmasıdır. Zaten Allah, gerçekleştiğinde bağışlanmayı gerektirecek sebebe yapışmamızı istemektedir (en-Nûh, 71/10). Mâtürîdî’ye göre Hz. İbrâhim’in babası için bulunduğu istiğfar da (el-Mümtenihe, 60/5) istiğfarın ikinci anlamını kapsamaktadır. Yani Hz. İbrâhim, Allah’tan babasını bağışlayıp iman etmeye muvaffak kılması için dua etmiş olmaktadır. Bu caizdir ve doğru bir yorumdur. Ne var ki söz konusu sebep gerçekleşmeyince Hz. İbrâhim babasından uzaklaşmıştır (Çıtır, 2010: 106-116; Mâtürîdî, 2019: 15/114).

Mâtürîdî’ye göre mâsumiyet korkuyu defetmez aksine daha da arttırır. Çünkü başta peygamberler ve sırasıyla diğer önde olanlar derece derece dinlerine dair hata yapmaktan korku duyarlar (Mâtürîdî, 2007: 10/308; Mâtürîdî, 2018: 10/356). Örnek olarak Hz. İbrâhim ismet sıfatına sahip olmasına rağmen yine de Allah’tan kusurunu ortaya dökmemesini istemiş çünkü böyle bir şeye sebep olacak günah işlemekten korktuğunu söylemiştir (eş-Şu’arâ, 26/ 87-89).

Mâtürîdî, Bakara sûresi 102. âyetinin tefsirinde Hz. Süleyman’a atılan sihir, küfür ve yalan ithamlarına değinmiş ve bu iddiaların geçersiz olduğunu âyetten hareketle ifade etmeye çalışmıştır. Fakat yine de aktarılan olayların nasıl gerçekleştiğinin tam olarak bilinmeyeceğini de eklemiştir. Zaten Allah, âyetinde bu hususa temas ederek peygamberine suç nispet edenlerin yalancı olduklarını açıklamıştır (Mâtürîdî, 2017: 1/218-220).

Mâtürîdî, tahtının üzerine ceset konularak sınavdan geçirilen Hz. Süleyman’ın daha sonra tevbe etmesi (es-Sâd, 38/34-35) hakkında müfessirlerin ihtilafa düştüğünü dolayısıyla Hz. Süleyman’ın hangi olayla imtihan edildiğinin bilinmeyeceğini söyleyerek rivayetleri aktarmayı gerek görmemiştir. Eğer Hz. Süleyman’ın küçük bir hatası sebebiyle hükümdarlığına el konulup azarlanmışsa bu normal kabul edilen bir durum olur. Çünkü peygamberler için böyle bir durum söz konusudur. Fakat peygamberler Allah katındaki konumlarının farkında oldukları için işledikleri küçük hatalardan sonra hemen Allah’a tevbe edip gözyaşı dökmeyi kendileri için gerekli görüyorlardı. Çünkü kendilerine verilmiş nimetlere karşılık hatada bulunmayı nankörlük sayıp başkaları için abartılı sayılacak derecede pişmanlık duyarak Allah’tan af diliyorlardı (Mâtürîdî, 2008: 12/250; Mâtürîdî, 2018: 12/272).

“Mûsâ dedi ki: ‘Ey Firavun! Ben âlemlerin rabbi tarafından gönderilmiş bir elçiyim.’” (el-‘Arâf, 7/104) âyetinden hareketle bazı kimseler, Hz. Mûsâ’nın âlemlerin rabbi tarafından gönderildiğini beyan etmesini övünme ve kendini temize çıkarma olarak anlamıştır. Mâtürîdî’ye göre insanın kendini temize çıkarması yasaklanmışken bir peygamberin böyle yapması zaten düşünülemez. Hz. Mûsâ burada ilâhî nimete yani nübüvveti mazhar oluşunu belirtmektedir. Şayet iddia edildiği üzere Hz. Mûsâ, sözünde övünme ve kendini temize çıkarma amacı taşısa bile eğer bu Allah’ın emri ile gerçekleşmişse yine caiz olur. Mâtürîdî’ye göre Hz. Mûsâ’nın kendisini böyle tanıtmasının bir sebebinin de elçilik konumunda olması olabilir. Çünkü krallar birbirlerine elçiler gönderdiklerinde elçilerin hoş karşılanması âdettendir. Hz. Mûsâ da kötü karşılanmamak için kendisini böyle tanıtmıştır (Mâtürîdî, 2017: 6/21).

Hz. Nûh, oğlunun ailesinden olduğunu söyleyerek Allah’tan onu da tufandan kurtarmasını istemiştir (el-Hûd, 11/45). Hâlbuki oğlu Allah’a iman etmemiştir. Böyle bir gerçeklik halinde bir peygamberin oğlu dahi olsa Allah’tan onun adına kurtarıma ve bağışlanma dilemesi uygun değildir (el-Hûd, 11/37). Mâtürîdî, Hz. Nûh’un bu duasını oğlunun kendisine tabi olacağını düşündüğü için yaptığı açıklamasını getirmiştir. Çünkü Nûh peygamber, oğlunun görünüş itibarıyla kendisine muvafakat gösterdiğini düşünüyordu ama iç âleminde neyi gizlediğini bilmiyordu. Dolayısıyla Hz. Nûh, Allah’tan görünüşe göre talepte bulunmuştu (Mâtürîdî, 2017: 7/200).

Allah-u Teâlâ Hz. Nûh’a, hakkında bilgisi olmayan bir şeyi kendisinden istememesini bildirmektedir (el-Hûd, 11/46). Mâtürîdî’ye göre bu emir, kendisine izin verilmeyen bir istekte bulunmayı yasaklamak anlamına gelebilmektedir. Çünkü peygamberler, talepte bulunmaları mümkün olsa bile ancak talepte bulunmalarına izin verilince isteğini arz edebilirlerdi (Demireşik, 2003: 116). Daha öncesinden izin istedikleri durumda ise itâba uğrarlardı. Zaten peygamberler kendilerine helal olan bir durum için bile azarlanmaya maruz kalmışlardır (et-Tevbe, 9/43; Mâtürîdî, 2017: 7/200-201).

“Aman yâ rabbi! Ben bir yaşlı kadın, şu da ihtiyar kocam; bu halde ben çocuk mu doğuracağım? Doğrusu bu şaşılacak bir şey’ dedi.” (el-Hûd, 11/72) ve “Durumlarından dolayı biraz kaygılandı. ‘Korkma’ dediler ve ona derin bilgi sahibi olacak bir oğul müjdesi verdiler. Karısı heyecanla bağırarak alnına vurdu; ‘Benim gibi yaşlı ve kısır bir kadın ha!’ dedi.” (ez-Zâriyât, 51/28-29) âyetlerinde Allah, Hz. İbrâhim ve karısının çocuk müjdesi karşısındaki hâl ve tavırlarını resmetmektedir. Mâtürîdî’ye göre peygamberin buradaki şaşkınlığı Allah’ın kudretine yönelik değildi. Zira o, Allah’ın her zaman ve her halde kendisini çocuk sahibi kılacağını biliyordu. Onun asıl şaşkınlığı bu hâldeyken mi yoksa gençliğine döndürülmüş bir hâldeyken mi kendisine çocuk bağışlanacağıdır. Ayrıca ortada alışılmış olanın hilafına bir durum olduğu için buna da şaşmışlardı (Mâtürîdî, 2017: 7/229-230). Nitekim Mâtürîdî, çocuğu olacağını öğrenen Hz. Zekeriyâ’nın tepkisini de bu minvalde yorumlamıştır (el-Meryem, 19/8; Mâtürîdî, 2018: 9/163). Hz. Zekeriyâ’nın oğul müjdesi alınca Allah’tan bu müjdeye dair işaret istemesi (el-Meryem, 19/10) Mâtürîdî’ye göre Allah’ın kudretine inanmama veya kudretini bilmeme sebeplerinden

kaynaklanmıyordu. Çünkü bir peygamberden böyle bir düşünceye kapılması beklenemezdi. İşaret istemesinin sebebi bu müjdenin Allah kaynaklı bir meleğin müjdesi mi yoksa başkasından kaynaklanan ve gelen bir müjde mi olduğunu anlamak istemesiydi. Diğer bir ihtimal ise eşinin ne zaman hamile kalacağını ve çocuğun rahme ne zaman düşeceğini öğrenmekti. Böylece çocuk doğmadan ana rahmine düşüşünün müjdesini alıp sevinmek istemişti (Mâtürîdî, 2018: 9/163-164).

Mâtürîdî, Hz. Yûnus'un kavminden ayrılışına üç tane makul sebep göstermektedir: Birincisi, Hz. Yûnus'un kavminde yer alan kâfirler din konusunda ona baskı yapmaktaydılar. Peygamber de dinini rahat yaşamak için onlardan uzaklaşmıştır. Aslında böyle bir tavır, normal insanlar için düşünüldüğünde takdir edilecek davranışlardandır. İkincisi, peygamberin kavminden ayrılışı onları korkutma ve onlara gözdağı verme amacına matuftu. Çünkü ne zaman bir peygamber kavminden uzaklaşmışsa o kavme azap inmiştir. İşte Hz. Yûnus da böyle davranarak kavmini bir anlamda korkutup onları sapıklıktan uzaklaştırmış ve Allah'a davet etmiş olmaktadır. Yine bu durum hem peygamberler hem de sıradan insanlar için doğruluğa çağırıp yanlışlıktan uzaklaştırmak adına övülecek bir harekettir. Üçüncüsü ise Hz. Yûnus'un kavmini terk ediş sebebi onlara karşı başkalarından yardım isteyerek daha güçlü hale gelmek olabilir. Böylece peygamber dine davetinde daha güçlü bir duruma gelmiş olacaktır. Mâtürîdî'ye göre Hz. Yûnus'un ayrılışı bu açılarından övgüye değerdir. Ne var ki bütün peygamberler Allah'ın bir âdeti olarak böyle durumlarda dahi itâba uğramışlardır (Mâtürîdî, 2018: 12/257; Mâtürîdî, 2019: 17/62-63).

Mâtürîdî'nin, "Sana okutacağız ve Allah dilemedikçe unutmayacaksınız..." (A'lâ, 87/6-7) âyetinde yer alan 'Allah dilemedikçe unutmayacaksınız' ifadesi ile ilgili getirdiği yorumlardan birisi de şudur: Her ne kadar bugün için peygamberlerin mâsumiyeti ortaya çıkmış olsa da o zamanlar peygamberler zelle türünden işlenen hatalar neticesinde ellerindeki nimetlerden mahrum olacakları endişesini taşıyorlardı. Hz. İbrâhim'in günahkârlar gibi günahlarla imtihan edilmekten ve elindeki nimetin zevalinden korkması (el-İbrâhim, 14/35) yine Şuayb ve Yusuf peygamberlerin de böyle bir endişe taşımaları (el-A'râf, 7/89; el-Yusuf, 12/76) peygamberlerin kendi zamanlarında koruma altında olduklarını bilmedikleri için işledikleri zellelerden dolayı nimetlerin zeval bulacağı korkusunu taşıdıklarını göstermektedir. Peygamber de âyette geçen unutturmanın ne gibi sonuçlar doğuracağını bilmiyordu. Yani peygamberler işlemeleri halinde vahyin kesilip kendilerine unutturulmasından endişe halindeydiler (Mâtürîdî, 2019: 17/64).

Sonuç ve Değerlendirme

İmâm Mâtürîdî zelle, daha faziletli olanı terk etmek şeklinde tanımlamış ve zelle kabilinden bazı hataların peygamberlerden sadır olabileceğini kabul etmiştir. Mâtürîdî, günah işleme fikrinin zihne gelmesini de peygamberin kınanması için yeterli sebep kabul etmektedir. Peygamberlere, ismet sıfatına sahip oldukları bildirilmemiştir. Bu sebeple peygamberler, günah işlemekten korunduklarını bilmiyorlardı. Bunun sonucunda peygamberler, sürekli bir korku ve ümit içerisinde olmuşlardır. Onların bu durumları ismet sıfatının kendilerini belirli bir davranışa

zorlamadığı aksine farklı davranışlarda bulunma ihtimalinin hep var olduğunu gösterir. Peygamberlerin ismet sıfatına sahip olmaları, onlardan sınava tabi olma ilkesini kaldırmamıştır. Aksine emir ve yasaklar peygamberlerin mâsumiyetinin ortaya çıkması için gereklidir. Aksi halde peygamberlerin davranışları mübah hale dönüşecek ve böylece kendilerinden mâsumiyet ilkesi kalkmış olacaktı. Peygamberler, Allah katındaki konumlarının yüceliği sebebiyle günah işlemeseler de Allah tarafından uyarılabilirler. Peygamberlerin azaptan Allah'a sığınmasını anlatan âyetler, zellelerin azab ihtimali olduğunu gösterir. İsmet, peygamberlerden korku halini de ortadan kaldırmaz ve iki farklı davranıştan diğerinin asla yapılmayacağına dair garanti de vermez. Peygamberler tarafından sadır olan zelleler; diğer insanların eğitilmesi, başkalarını günahlardan sakındırması ve günah işlememe noktasında Allah'ın yardımının talep edilmesi, peygamberlerin ahirette sevap olarak karşılıklarını alması, makamı ne kadar yüksek olursa olsun hiçbir insanın Allah katında ayrıcalığının olmadığını vurgulanması başta olmak üzere birçok hikmetleri bulunmaktadır. Hz. Âdem ve Hz. Havva, Cennet'teki yasak meyveden unutarak ve Allah'a isyan kastı olmadan yemişlerdir. Hz. İbrâhim'in babası için yaptığı dua, Allah'ın babasını iman etmeye muvaffak kılması ile ilgilidir. Aksine iman etmediğini bildiği babasının yine de Allah tarafından bağışlanması için duada bulunmamıştır. Hz. Süleyman'a atılan sihir ve yalancılık suçlamaları geçersizdir. Hz. Nûh, oğlunu görünüşte inanmış zannettiği için tufandan kurtulması için dua etmiştir ama iç dünyasında oğlunun inanmadığını bilememiştir. Hakikati anlayınca da duasından vazgeçmiştir. Hz. İbrâhim ile eşinin ve Hz. Zekeriyya'nın yaşlılıklarına rağmen çocuk müjdesi karşısında hayrete düşerek şaşkınlıklarını gizleyememeleri, Allah'ın buna gücünün yetmeyeceğini düşünmüş olmalarından değil, böyle bir olayın gerçekleşme keyfiyetinin nasıllığından duydukları merak ile ilgilidir. Hz. Yunus'un kavminden ayrılması da kendisine uygulanan yoğun baskı, başka insanlardan yardım isteyip güç toplama ve kavminden ayrılarak bir anlamda onları Allah'ın azabıyla korkutma gibi sebeplerden kaynaklanmış olup Allah'a gerçekleştirdiği bir isyan neticesinde kavminden ayrılmamıştır. Neticede Mâtürîdî, ilke olarak bir peygambere bilerek günah işleme gibi bir davranışı yakıştırmamıştır. Peygamberlerin zellelerinden bahseden nasları ise tevil etme yoluna gitmiştir.

Kaynakça

- Ak, A. (2015). İmâm Mâtürîdî ve Nesevî Şârihlerine Göre Peygamberlere İman. KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 7(26), 71-89.
- Arslan, H. (2017). İslam Düşünce Geleneğinde Şia-Mutezile Etkileşimi (Şerif el-Murtazâ Örneği). Endülüs Yayınları.
- Bağdâdî, A. (1981). Kitâbü Usûli'd-Dîn. Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Bulut, M. (2001). İsmet, DİA, 23, 134-136. İstanbul: TDV Yayınları.
- Cerrahoğlu, İ. (1996). Garânîk, DİA, 13, 361-366. İstanbul: TDV Yayınları.

Fezullah Gün

- Cürcânî, A. (1997). Tarifat Arapça-Türkçe Terimler Sözlüğü. A. Erkan (Çev.), Bahar Yayınları.
- Çıtır, A. (2010). Kur'an'da Peygamberlere İsnat Edilen Olayların Masumiyet Açısından Değerlendirilmesi (Tez No. 254089) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Demireşik, Ö. F. (2003). İtâb Âyetleri Işığında Hz. Peygamberin Dindeki Yeri ve İsmeti (Tez No. 124872) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Günaydın, F. (2013). Mâtürîdî'nin Kelâm Sisteminde Peygamberlerin İsmeti (Tez No. 345110) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Hanîfe, N. (2014). İmâm-ı A'zam'ın Beş Eseri. M. Öz (Çev.), İFAV Yayınları.
- Hayyât, H. (1193). Kitâbü'l-İntisâr. Mektebetü't-Darî'l Arabî.
- Hemedânî, A. (2013). *Şerhu 'l-Usûli 'l-Hamse Mu'tezile'nin Beş İlkesi*. İ. Çelebi (Çev.), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- İsfahânî, R. (2012). Müfredât Kur'an Kavramları Sözlüğü. A. Güneş ve M. Yolcu (Çev.), Çıra Yayınları.
- Keşşî, A. (1930). İhtiyaru Marifeti'r-Ricâl. İntişarât-i Danişgâh.
- Koç, M. (Ed.). (2014). Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi (1. Baskı). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Komasyon, (2018). Kur'an Yolu Meâli, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kutlu, S. (2009). Mâtürîdî Akılcılığı ve Günümüz Sorunlarını Çözmeye Katkısı. e-makâlât Mezhep Araştırmaları, 2(1), 7-41.
- Mâce, A. (1992). es-Sünen. Çağrı Yayınları.
- Manzûr, F. (thsz.). Lisânü'l-'Arab. Dâru's-Sadr.
- Mâtürîdî, M. (2005-2010). Te'vîlâtü'l-Kur'ân. Mizan Yayınevi.
- Mâtürîdî, M. (2018). Kitâbü't-Tevhîd Açıklamalı Tercüme. B. Topaloğlu (Çev.), İsam Yayınları.
- Mâtürîdî, M. (2019). Te'vîlâtü'l-Kur'ân Tercümesi. B. Topaloğlu vd. (Çev.), Ensar Neşriyat.
- Mâtürîdî, M. (2019). Kitâbü't-Tevhîd. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Pezdevî, Y. (2017). Ehl-i Sünnet Akâidi. Ş. Gölcük (Çev.), Kayıhan Yayınları.
- Râzî, F. (1905). Muhassalü Efkâri'l-Mütekaddimîn ve'l-Müteahhirîn. Mektebetü'l-külliyâtî'l-Ezheriyye.
- Sâbûnî, N. (2018). Mâtürîdiye Akaidi. B. Topaloğlu (Çev.), İFAV Yayınları.
- Sinanoğlu, M. (2000). Kelâmcıların İsmet Anlayışının Kur'an Açısından Değerlendirilmesi. Dinî Araştırmalar Dergisi, 3(8), 163-188.

- Şahin, N. (2006). Peygamberlik ve İsmet Sıfatı (Tez No. 189383) [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Tuğ, S. (Ed.). (2009). İmâm Mâtürîdî'nin Temel İslâm Bilimlerindeki Yeri (1. Baskı). M.Ü. İlahiyât Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Yıldırım, Z. (2003). Kur'ân'da Peygamberlerin İsmeti. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 0(19,) 88-118.

Extended Abstract

Introduction

The concept of ismet, which means the protection of prophets from mistakes, which acts as a bridge between the creator and the creator, has been discussed by Islamic scholars from various angles in the history of Islamic thought. Is it possible for prophets sent to show people the right way to sin? If possible, how will this situation be reconciled with the trustworthiness of the prophets? If we accept that the prophets are correct, how can we explain the negative and condemning statements about prophetic mentioned in verses and hadiths? Answers to these and similar questions have been sought in the historical process, and each scholar has reached different results based on his own understanding of prophecy. Muhammed Mâtürîdî, who is considered to be one of the great Islamic scholars and is the founder of the sect named after him, made important determinations about the names of the prophets both in his commentary named Ta'wîlâtü'l-Quran and in his book named Kitâbu't-Tawhid. Since the issue of the names of the prophets is a large subject in itself, it is contented to touch on certain aspects of the subject in this study. First of all, in order to clarify the background of the subject, a conceptual framework about the word ismet was presented and the views of other important Islamic sects about the name of the prophets were given. Later, on the nature, characteristics, wisdom of Muhammad Mâtürîdî and the name of the prophets and especially the Prophet. The views on the innocence of other prophets, including Muhammad, have been discussed. Thus, it was tried to obtain clues about the understanding of prophethood of Mâtürîdî based on the issue of the name of the prophets.

The word ismet, which means protecting in the dictionary (Âsım, 2014: 6/5115), is defined as the ability of prophets to be away from sins, although their power is sufficient (Cürcânî, 1997: 153). In this respect, the adjective ismet is a feature of the prophets. Although Islamic sects generally admit that prophets are kept away from mistakes, they put forward different views on detailed issues (Yıldırım, 2003: 94; Abdülcebbar, 2013: 436-440). Muhammed Mâtürîdî, who devotes a large place to prophethood in his works, also made views on the issue of the name of the prophets, which is one of the issues of prophethood. In our study, the nature and characteristics of ismet are touched upon in the first title named The Nature and Characteristics of Ismet in the Prophets. Mâtürîdî made inferences about isma by quoting the verses. In doing so, he criticized the views of well-known scholars

such as Hasan-ı Basrî and Abu Hanîfe. Under the title of Wisdom of Ismet, which is the second heading, he examined what benefits the Ismet, which is the attribute of the prophets, could be for both themselves and their followers. He explained in many ways the condemning styles used for prophets in such verses. Hz. Ismet of Muhammad, the Prophet. Adam and Hz. Under the titles Ismet of Eve and Ismet of Other Prophets, Hz. Muhammad, the Prophet. Adam, Hz. Abraham, Hz. Solomon, Hz. Moses, the Prophet. Noah, Hz. Zechariah, Hz. Yunus, Hz. Shuayp and Hz. The names of the prophets Yusuf are mentioned.

Method

In our study, the descriptive method, which is the main method of the field of the History of Islamic Sects, was followed. The data obtained on this occasion are depicted and depicted as it is, without being subjected to any evaluation. In addition, in our study, the principle of deepening on ideas that helps the method of depiction has been utilized. Thus, the ideas of Mâtûrîdî about the name of the prophets could be discussed in detail. In our study, the works of Mâtûrîdî, which can reach today, named Kitâbu't-Tawhîd and Ta'vîlattü'l-Quran, were used as the main source. Along with this, Arabic dictionaries, works of different scholars and current studies on the subject were also used.

Result and Discussion

Mâtûrîdî admits that prophets can make mistakes even if they are wrong. After all, Allah never places his prophethood in the heart of a sinful servant. The mistakes committed by the prophets consist of the delusion (zelle) of choosing the less good of the two good situations, and they are not as great as other people's sins. Prophets can be blamed and scolded even for what they think in their minds, because of the glory of their position in the eye of Allah. Since the prophets did not know that they were protected from sins, they feared and hoped for the possibility of sin throughout their lives. Therefore, the attribute of isma of the prophets does not necessarily lead them to good deeds. On the contrary, they have reached the right and the wrong by their own efforts. This situation made it common for prophets to be tested like other people. The attribute of Ismet does not provide any guarantee for prophets. On the contrary, it increases their fear and leads them to be more careful in their behavior. Since the prophets were aware of their values in the sight of Allah, they assumed this as an ingratitude towards Allah and repent by shedding tears in the slightest mistake they made.

Hz. Adam and Hz. Eve did not approach the forbidden tree in Heaven with the thought of opposing Allah knowingly. They may have thought that approaching the tree was not really prohibited. Hz. Adam and Hz. Eve may have perceived the urge to approach the tree they felt as inspiration. Or they may have forgotten the said prohibition in heedlessness. Hz. Abraham's prayer to his father, who is a polytheist, consists of asking him to become a Muslim. Hz. It is unthinkable for Abraham to pray to God to forgive his father, who was already a polytheist. Although the prophets are

gifted, it is not appropriate for any Muslim to investigate the mistakes of the prophets.

There are many reasons why Allah warned and condemned the prophets in the Quran:

1-) Since the prophets were in the position of representation, the condemnations against them in the verses served as a teaching method in establishing the communication between the ummah. People who witness that Allah reprimands His prophet when necessary, will be more careful in their actions.

2-) It is necessary for Allah to make orders-prohibitions and warnings to his prophets in order to reveal the title of ismet in them. Because if the test and orders-prohibitions are removed, the expected benefit from the title of ismet will also disappear.

3-) A person who sees that even prophets can make mistakes will understand the impossibility of being sinless, so instead of falling into despair because of his sins, he will be able to repent.

4-) The warnings made to the prophets constitute evidence that sins do not make people disbelieve.

5-) Hz. The words of warning and reprimand against Muhammad indicate his prophethood. Because nobody wants to give negative statements about himself. Thus, it is understood that the Quran is the work of revelation, not the product of the prophet.